

הרב משה גנץ

כלפי מי נפתחה הקדמת שיר השירים*

עשרות שנים אנחנו קוראים את הקדמתו של הרב לשיר השירים, ושומעים בה הסבר מרומם נפש על דברי רבי עקיבא, ששיר השירים קדש קדשים – שיר על האהבה שבין הקב"ה לכנסת ישראל, להוציא מלבם של הרואים בו סתם שירים שבין רועה לרועה. אין צל של ספק שזוהי כוונת מאמרו של הרב, וכדי להוכיח זאת צריך פשוט להעתיק את המאמר מילה במילה כדי שהקורא יקרא וישפוט.

מחבר המאמר הקודם טוען שיש להבין את המאמר אחרת, וזה על יסוד המשפט: "...נפשות כאלה לא יוכלו להוציא מקור לתכונת ההחלטה הנפלאה ששיר השירים הוא קדש קדשים כי אם ממקור האהבה הפשוטה הפרטית, אשר אותה לבדה חזו". במשפט זה אנו שומעים ש"הנפשות האלה" שכנגדן הרב כותב, אינן אומרות ששיר השירים איננו קדש קדשים, אלא טענתן היא שר' עקיבא הרועה בעל הלב הרגש ראה את שיר השירים כשיר אהבה פרטי, ועל זה שהוא קדש קדשים. על "הנפשות האלה" כתב הרב שטענתן נובעת מכך שהן מכירות רק את האהבה הפרטית (כגמזים בעלי עיניים טרוטות – לא כמו שניסה מחבר המאמר הקודם להסביר את המשל הזה).

אם אפשר ללמוד משהו מארבע המילים המודגשות, הרי זה רק שאנחנו – בניגוד ל"אותן נפשות" – מכירים לא רק את האהבה הפרטית, אלא גם את האהבה האידיאלית הגדולה שבין הקב"ה ובינינו. בכלל זה יש כמובן, שאנחנו, ואם תרצה גם ר' עקיבא, מכירים גם את ערכה החיובי של האהבה הפרטית. זה כשלעצמו איננו חידוש גדול. העובדה שממשילים את יחס הקב"ה לישראל לאהבה שבין דוד לרעה, כבר מבטאת את היחס החיובי לאהבה הפרטית.

יש לציין שאנו מוצאים במאמרו של הרב נקודה נוספת בעניין זה – שבה יש חידוש. הרב כותב: "זעזועי הנפש שמצד רגש האהבה הטבעית, הם ראויים להתפרש על ידי הספרות (... בשמירה היותר מעולה של טהרתה)". בניגוד לטענתו של לילנבלום באחיאסף, ששירי האהבה הם בעיקרון חסרי ערך לנו מפני

* בשולי מאמרו של הרב אורי דסברג על הקדמת הרב לשיר השירים.

שהם מבטאים עניינים פרטיים שאין לנו מהם פרי, סובר הרב שבשירה אפשר לרומם בני אדם, על ידי פריטה על נימים רגשיים נסתרים טהורים שבלבם, ובתוכם גם רגשי האהבה הטהורה, ופריטה זו היא תפקידה של האמנות. אבל כל זה הוא הקדמה למאמר. אין לו קשר לשיר השירים. לא נאמרו דברי השבח לשירי האהבה הטהורים בהקדמת הרב אלא כיסוד לקל וחומר – אם חשוב וחיוני לתת ביטוי באמנות לאהבה הפרטית, כמה נחוץ וחיוני שיימצא בכתבי הקודש ביטוי לאהבה האידיאלית שבין ישראל לאביהם שבשמים! האהבה האידיאלית הזאת לבדה, היא המבוטאת בשיר השירים. לבושה המשלי – גם הוא בעל ערך, אבל בכתבי הקודש הוא מופיע רק כמשל.

לסיכום: כנראה שמחבר המאמר הקודם צודק שההקדמה לשיר השירים נכתבה בקשר לשיחה עם ר' בנימין מנשה לויין על מאמרו של לילנבלום. יחד עם זה – לא נגד גישתו של לילנבלום נכתבה. עיקרה של ההקדמה הזאת מטרתה גלויה ופשוטה לכל קורא – כנגד הרואים בשיר השירים שירי אהבה פרטית. נכון הדבר שבהקדמה להקדמה כותב הרב דבר במפורש נגד גישתו של לילנבלום במאמרו.